

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Quæst. 8. Quid sit propositio per se nota. Quid nota per aliud.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

QVÆSTIO VIII.

Quid sit propositio per se nota. Quid nota per aliud. Quotplex. Et qualis?

²⁷⁸ **Q**uæstio hæc dumtaxat agit de propositione obiectiua, non item de formali: quia sola propositio obiectiua est, quæ per se, vel per aliud nota, siue noscibilis dicenda venit. Ea autem propositio obiectiua dicitur per se nota, siue immediata, quæ ex terminis ipsis semel conceptis, siue apprehensis citra discursum est iudicabilis, atque adeo scibilis. Ea verò per aliud nota, siue mediata, quæ ex alio quopiam prius iudicato medio discursu est inferibilis, atque ita iudicabilis, & scibilis. Quoniam autem propositio obiectiua non solum euidenter, sed sæpè etiam probabiliter tantum, sæpè etiam improbabiler ex ipsis terminis est iudicabilis, atque iudicatur de facto, ut cernitur in scientiis, & facultatibus, aliisque notitiis humanis, quæ non solum ex euidentibus, sed ex probabilibus, aut etiam improbabilibus principiis ex terminis, & citra discursum iudicatis procedunt. Ideò propositio per se nota non solum euidenter, sed probabilis, atque etiam improbabilis esse potest; tamen vulgò sola, quæ est euidenter, solet vocari per se nota. Sed prorsus abs iure, quando tot facultatum probabilium, discursuumque improbabiliū principia per se nota sunt, ut expectimur. Quoniam item sæpè contingit, ut eadem propositio obiectiua & sit ex terminis ipsis per se iudicabilis, & ex alio prius iudicato, ut potè cum illa connexo iudicari etiam possit medio discursu. Ideò sæpè contingit, ut eadem propositio obiectiua & per se, & per aliud sit nota, siue noscibilis, quidquid nonnulli contradicant. Est quippe propositio per se, aut per aliud notam, & esse per se, aut per aliud noscibilem, pro eodem accipitur in presenti.

²⁷⁹ Cumque propositio obiectiua respectu ad intellectum, per quem est ex ipsis terminis iudicabilis per se nota, siue noscibilis dicatur consequens est, ut propositio obiectiua, quæ comparatione vnius intellectus per se nota, siue per se noscibilis est, comparatione alterius talis non sit, eo quod primus suā perspicacitate, & acumine terminorum penetrat conuenientiam, aut repugnantiam, quam secundus ob suam hebetudinem, aut ruditatem non assequitur. Vnde fit, ut sæpè comparatione sapientis, & ingenioli sit per se nota, siue noscibilis propositio, quæ comparatione rudis, aut idiotæ talis non est. Quò rursus fit, ut quò quis perspicacior, aut magis exculit intellectus est, eò plures sint relatè ad ipsum propositiones per se notæ. Quemadmodum, eò etiam sunt plures propositiones euidentes iuxta doctrinam traditam *suprà disput. 4.* Nihilominus, sicut non dicitur propositio euidenter absolutè, & simpliciter, quæ vni, vel alteri intellectui est talis; sed tantum, quæ vel omnibus communiter, vel plerisque, ut ibi notauimus, ita non dicitur propositio per se nota absolutè, & simpliciter, quæ comparatione vnius, aut alterius intellectus talis est; sed tantum, quæ comparatione omnium communiter, aut fere omnium, aut saltem plurimorum.

²⁸⁰ Id, quod itidem venit dicendum de propositione notà per aliud. Nam, & hæc respectu ad in-

tellectum, à quo per aliud est iudicabilis, dicitur talis; atque ita sæpè contingit, ut propositio, quæ comparatione vnius intellectus per aliud prius cognitum noscibilis est, non sit talis comparatione alterius. Quod ex duplici capite nasci potest: vel, quod hic penetrare, atque adeo iudicare non potest illud aliud, per quod propositio erat noscenda, vel, quia est illud iudicet, eius connexionem cum propositione penetrare, ac deprehendere non valet. Duo quippe præsciri debent, ut propositio per aliud noscibilis, medio discursu noscatur, & iudicetur iuxta doctrinam latius traditam *suprà disput. 2. quæst. 5.* primum antecedens illud, ex quo prius iudicato, est inferenda propositio obiectiua, quæ propter eam consequens dicitur. Secundum connexio ipsius antecedentis cum ipsa propositione consequente. Fieri autem potest, ut talis propositio per tale antecedens non sit noscibilis respectu alicuius intellectus, vel quia vtrumque, vel quia alterum tantum ex duobus dictis prænotendis noscibile ab ipso non est; cum tamen respectu alterius intellectus valentis vtrumque prænotete noscibilis sit.

Vnde obiter colliges primò: quando propositio obiectiua per aliud medio discursu noscatur, semper, aut plerumque saltem, interuenire aliquid notum per se ex terminis ipsis, etiam cum illud aliud non per se, sed per prius aliud notum est, nimirum, connexionem cum ipsa propositione illustrat, ex quo ipsa immediate inferitur. Ex duobus enim, quæ prænotari debent, ut dicebamus, ad inferendum quoduis consequens ex antecedente immediato, nempe antecedens ipsum, & connexio eius cum consequente, connexio, aut semper, aut plerumque saltem cognoscitur ex terminis ipsis, etiam quando antecedens per aliud prius notum est. Cum enim quis per longam rationationem ex A iudicato ex terminis inferat B, & ex Billato ex A, inferat C, & ex Cillato ex B, inferat D, & ita deinceps, etsi B iudicetur per A prius iudicatum, & C per B, & D per C, &c. connexiones tamen B cum C, & C cum D & communiter iudicantur ex terminis. Dico communiter: quia fieri potest, ut B formaliter proxt connexum cum C inferatur ex A, & C similiter ex B, & D ex C, quo casu etiam connexiones erunt iudicatæ per aliud, & non ex terminis. Hoc tamen raro contingit, vel quia, dum inferitur B ex A ad connexionem, quam habet B cum C non attenditur; sed tantum, quando progreditur intellectus ad inferendum ex B, C, & in sequentibus pariter. Vel quia A, reuera non connectitur immediate cum B formaliter, proxt connexum cum C, nec B cum C, nec C cum D, atque adeò nec B est inferibilis ex A formaliter proxt connexum cum C, nec C ex B, nec D ex C similiter, ac proinde tantum ex ipsis terminis noscibilis sunt connexiones istæ.

Vnde secundò colliges. Quidquid requiritur, aut ²⁸¹ conducit ad bene iudicandum ex terminis propositiones per se notas, etiam requiri, & conducere ad bene discurrendum pro iudicandis etiam propositionibus notis per aliud; siquidem, inter discurrendum connexiones, quibus subtitur discursus, ordinariè iudicantur ex solis terminis, & sæpè non sunt aliter iudicabiles, ut videmus.

Et quoniam iudicia habita ex terminis propositionis obiectiue citra discursum ex præiis simplicibus apprehensionibus ipsorum terminorum nascuntur saltem ut ex quibusdam conditionibus ²⁸² propo

proponentibus, atque adeo veluti approximantibus intellectui terminos ipsos, ut constet ex doctrinâ suprà statuta *disp. 2. quæst. 4.* sapè fit, ut propter pravam, & confusam terminorum apprehensionem non possit propositio ex terminis ab intellectu iudicari, quæ alias iudicaretur, si termini ipsi melius, & clarius, distinctiusve apprehenderentur. Vnde, sequuntur duo. Primum, attentam terminorum considerationem, intentamque apprehensionem multum conferre ad iudicandam ex terminis propositionem. Secundum, idoneitatem intellectus, atque etiam imaginationis (quâ ille iuuatur) ad probè apprehendendos terminos propositionum obiectuarum apprime conducere ad illas ex terminis iudicandas. Quæ etiam duo consequenter conducunt ad discutiendum, & medio discursu iudicandas etiam propositiones per aliud notas, iuxta dicta *num. præcedent.* Vnde rursus efficitur, ut, qui facilem, & promptam imaginationem habent, aptiores sint ad scientias illas comparandas, quæ plus, quam aliæ ab imaginatione dependent, ut sunt Mathematicæ, & similes.

284 Sed dubitari hic potest: utrum comparatione cognoscentium, seu iudicantium intuitivè, siue per proprias species, sint etiam possibiles propositiones obiectivæ per se, & per aliud notæ, ut sunt comparatione iudicantium per species alienas, qualiter nos iudicamus pro statu præsentis? Respondendo, possibiles esse. Et quidem de propositionibus per se notis est certum: quia pleraque saltem eorum, quæ Angeli, & animæ separatæ naturaliter cognoscunt per proprias species, per se immediatè, & citra discursum ab eis iudicantur per ipsam intuitivam cognitionem, quâ ab eis cognoscuntur, ut traditur à Theologis in materiâ de Angelis: imò verò nulla videtur esse possibilis veritas obiectivæ, quæ saltem supernaturaliter, non sit per se noscibilis, ac iudicabilis intuitivè ab intellectu Angelico, aut etiam humano; quandoquidem, veritas increata, & infinita Dei per visionem beatificam ita ab utroque noscibilis, atque iudicabilis est. Vnde, loquendo supernaturaliter, omnis veritas obiectivæ comparatione intellectus Angelici, atque etiam humani, per se nota, siue noscibilis esse videtur intuitivè. Loquendo verò naturaliter, possibiles aliquas esse, quæ non per se, sed per aliud tantum sint intuitivè cognoscibiles ab iis, qui intuitivè cognoscunt, inde probatur: Quia nihil est, quod veteri, dari in intellectu speciem propriam obiecti B, talis naturæ, ut nequeat causare naturaliter iudicium intuitivum eius, quousque inuenit præuiò, & intuitivum iudicio de obiecto A, prout connexo cum ipso B, eo tamen adiuta caulet. Quo casu talis intellectus per discursum quemdam intuitivum inferet obiectum B ex obiecto A, eritque comparatione eius obiectum B non per se; sed per aliud notum, siue noscibile intuitivè. Ex quo patet, quanam propositiones, seu veritates obiectivæ comparatione inueniuntur per se, & per aliud notæ esse possint. Et quâ ratione.

285 Sequitur nunc, ut specialius determinemus, quanam propositiones sint per se notæ, & quanam per aliud comparatione nostri intellectus cognoscentis pro hoc statu per species alienas. Pro quo suppono, duplicem illum modum *quæst. præcedent.* commemoratum, quem habemus iudicandi de rebus penes duplicem earum statum quiditativum, & existentialem, duplexque genus veritatum obiectuarum, quas illæ habent, prout in tali-

bus duobus statibus, iuxta dicta fusiùs *suprà disput. 10.* Inter quas, quod ad rem attinet, hoc est discrimen. Quod veritates quiditativæ tam absolutæ, quam conditionatæ; atque adeo propositiones obiectivæ ab eis indistinctæ, omnes sunt Metaphysicè necessariæ; atque ita prædicatum inseparabile est à subiecto, subiectumque subinde cum illo connexum Metaphysicè est; in absolutis quidem absolutè; in conditionatis verò conditionatè, siue ex hypothesi conditionis, ut: *Homo est rationalis. Si Angelus esset homo, esset risibilis.* Inter veritates autem, siue propositiones obiectivæ existentiales, aliæ sunt omni modo contingentes, quia prædicatum subiecto est contingens, subiectumque subinde cum illo non est connexum, neque absolutè in absolutis, neque ex hypothesi conditionis in conditionatis, ut: *Petrus legit. Si Petrus vocaretur, responderet.* Aliæ verò licet absolutè sint contingentes, quando pertinent ad res creatas, ex suppositione tamen vel absolutâ, vel hypotheticâ subiecti, alteriusve conditionis, seu circumstantiæ subiecto adiunctæ necessariæ sunt, quia, tali suppositione factâ, prædicatum inseparabile est à subiecto, subiectumque cum illo connexum est, idque, aut Metaphysicè, aut Physicè, aut Morali connexionem, ut: *Petrus existens est risibilis. Ignis calefacit. Mater diligit filium. Si Petrus existeret, esset risibilis. Si ignis applicaretur ligno, illud calefaceret. Si mater haberet filium, illum diligeret.* Ex quibus apparet, ad duas classes reduci posse propositiones obiectivæ tum affirmatiuas, seu positivas, tum etiam negatiuas. Primam earum, quæ sunt de prædicato contingente subiecto, quæ omnes pertinent ad statum existentialem. Secundam earum, quæ sunt de prædicato necessario subiecto. Ex quibus aliæ ad statum rerum quiditativum; aliæ ad statum existentialem spectant. Et ad primam quidem classem pertinent omnes illæ, quæ de creaturis quibusvis possibilibus prædicant, quod existunt, vel, quod non existunt, ut constet. His ita positis, fit

Propositio 1.

Inter propositiones affirmatiuas de prædicato 286 necessario subiecto, tum conditionales, tum absolutas spectantes ad statum rerum quiditativum multæ sunt per se notæ comparatione nostri intellectus pro statu præsentis.

Hæc propositio certissima est, & traditur ab Arist. *lib. 1. Post. cap. 3.* ab omnibusque post ipsum Philosophis, atque Theologis. Indeque ostenditur: quia omnia principia affirmatiua scientiarum agentium de rebus, prout in statu quiditativo, quales sunt pleræque humanæ, propositiones sunt huius generis per se notæ, &que vel evidentes, vel tantum probabiles, vel etiam interdum improbabiles. Dari autem in omnibus scientiis humanis principia per se nota, & experientia manifestat, & ratio demonstrat: quia omnis humanus discursus ab aliquo, aut aliquibus iudiciis inchoari necesse est, Qui ex vna parte erunt primi, atque adeo ab aliis prioribus non oriundi; ex aliâ verò (cum nequeat à nobis pro libito, absque fundamento concipi, ut constat ex dictis *disp. 6. & 7.*) in ipsis terminis apprehensis propositionum obiectuarum, quas iudicant, erunt fundati. Quod ipsum est, eas esse propositiones per se notas, siue per se noscibiles.

Fundamentum autem, quo noster intellectus 287 nititur

nititur ad iudicandam ex terminis propositionem affirmatiuā ad statum rerum quiditatiuū pertinentē, conexio est inter subiectum, & prædicatū, quæ, semel ipsis apprehensis, per se se prodit intellectui, illūque inducit ad iudicandum tale subiectum de suo necessario fere secum tale prædicatū, siue tale prædicatū de suo necessitatio conuenire tali subiecto. Sic, semel apprehensis his terminis *totum*, *maius*, & *pars*, confestim iudicamus, *totum est maius suā parte*: quia nobis per tales apprehensiones se detegit, totum de suo, sine eo quod sit maius suā parte stare non posse. Similiter, apprehensis semel his terminis, *Peccatum*, *dignitas*, & *pœna*, statim iudicamus, *peccatum est dignum pœna*; & in cæteris pariter. Quoties autem propositio absoluta pertinet ad statum quiditatiuū est per se nota, etiam conditionata ei correspondens est per se nota, ut: *Si Angelus esset totum, esset maius suā parte. Si aliquid fuerit peccatum, erit dignum pœnâ.*

Propositio 2.

288 Ut propositio affirmatiua de prædicato necessario spectans ad statum quiditatiuū sit per se nota, conexio subiecti eius cum prædicato omnino debet esse immediata.

Ratio est in promptu: quia, si sit mediata, propositio non per se; sed per id, quod mediat, erit noscibilis. Itaque sit A connexum cum B, & B cum C, & C cum D, coalescatque propositio ex A, & D, ut ex subiecto, & prædicato. Hæc certe propositio per se nota non erit: quia conexio, quam habent termini eius A, D eo ipso, quod est mediata ex ipsis terminis apprehensis ab intellectu deprehendi non potest. Cum enim A non sit per se, & de suo connexum cum D, nisi, quatenus est connexum cum B connexo cum C connexo cum D. sciri ab intellectu non potest, A esse connexum cum D, nisi præciatur ab ipso, A esse connexum cum B, & B cum C, & C cum D. hoc autem ipsum est, propositionem coalescentem ex A, & D non per se, & immediatè, sed per aliud, & mediatè noscibilem esse.

Propositio 3.

289 Ex propositionibus affirmatiuis de prædicato necessario spectantibus ad statum rerum quiditatiuū eadumtaxat per se nota esse potest, cuius prædicatum aut est essenziale subiecto, aut passio subiecti immediata. Reliquæ verò de passionibus mediatis non item.

Quia in illis prioribus dumtaxat, non item in his posterioribus est immediata conexio subiecti cum prædicato, prout ad propositionem per se notam, de quâ tractamus, est requisitum, iuxta *proposit. 2.* Prædicata enim subiecto essentialia ea sunt, quæ vel totam essentiam, vel partem essentia subiecti dicunt. Prima autem passio subiecti est prædicatum aliquid adiiciens essentia subiecti, cum quo illud immediatè connexum est, iuxta diuisionem prædicatorum traditam *suprà dis. put. 17. q. 7.* Constat autem, subiectum cum essentia suâ, siue totali, siue partiali immediatè connexum esse, & cum quolibet immediatâ suâ passione, cum supponatur, eas subiecti passiones dici immediatas, cum quibus subiectum immediatè connexum est.

290 Vnde constat, eas omnes propositiones per se notas esse, quæ prædicant de subiecto vel speciem, vel genus, vel differentiam, vel prædica-

tum anonymum, vel mixtum, quæ sunt prædicata essentialia, eaque, vel Metaphysica, vel Physica. Necnon, quæ prædicant passiones immediatas subiecti vel communes, vel proprias, aut Physicas etiam, aut Metaphysicas iuxta dicta *ibid.*

Propositio 4.

Propositiones affirmatiuæ de prædicato contingente subiecto per se nota esse non possunt, nisi comparatione intellectus, qui assequitur illas per experimentalem notitiam, atque adeo mediâ aliquâ ipsarum specie propriâ interueniente.

Omni enim specie propriâ, & experientia seclusâ, nulla affirmatiua propositio potest à nobis ex ipsis terminis iudicari, nisi vi connexionis inter subiectum, & prædicatum repetatè inducatur intellectus noster ad eam iudicandam iuxta dicta in *propositionibus præcedentibus*. Vbi autem prædicatum subiecto est contingens, nulla conexio reperitur inter subiectum & prædicatum, ut constat. Ob id nemo scire potest, rem aliquam contingentem existere ex vi præcisè apprehendendi illam, & existentiam eius, nisi, vel ipsam experiatur, vel ex alieno testimonio, aut alio fundamento cum ea conexio prius noto, ad ipsius notitiam perueniat, ut est notissimum; alioquin, cum quamlibet rem, prout existentem possumus pro libito apprehendere, de quolibet pro libito possemus scire, utrum existat, vel non existat. Quod est absurdum. Adde apprehensiones rei, & existentia eius ab experientia talis rei non oriundæ æquæ esse indifferentes ad negandum, atque ad affirmandum, ipsam existere, ut etiam est notum. In quo differunt ab apprehensionibus rei, & prædicati necessarij eius ut talis, quæ de se ad illius affirmationem determinant, neque cum negatione possunt componi.

Item de rebus, quæ sub experientiam cadunt medij speciebus propriis, quas de se imprimunt, ut sunt omnia accidentia sensibilia, & actus nostrarum potentiarum intentionalium, iuxta dicta *disp. 1. q. 2.* alia ratio est. Multæ enim propositiones ad illas spectantes iudicantur ex ipsis terminis prout per apprehensiones experimentales apprehensis; atque ita per se nota sunt comparatione intellectus tales res experientis, quantumvis sint de prædicato contingente subiecto: huiusmodi enim experimentales apprehensiones, utpote ab speciebus propriis talium rerum oriundæ vim habent suas per naturâ ad procreanda per se immediatè talium propositionum iudicia. De quo nullum est dubium. Sic enim omnes ex terminis, & citra discursum iudicamus ea, quæ sentimus, existere, cum esse inter se similia, vel dissimilia, esse inter se distincta, vel loco distita. Sic iudicamus de corporibus, quæ cernimus, esse alba, vel nigra, vel alterius coloris, formosa, vel fœda, magna, vel parua, æqualia, vel inæqualia, &c. Sic de iis, quæ tangimus, esse calida, vel frigida, sicca, vel humida, lenia, vel aspera, graua, vel leuia, &c. Pariterque de innumeris alijs, quæ sub sensus nostros, aut aliter sub nostram experientiam cadunt.

Propositio 5.

Ex propositionibus affirmatiuis absolutis, seu categoricis de prædicato contingente multæ sunt passim per se notæ. Ex hypotheticis verò de simili prædicato nullæ.

Prima

Prima propositionis pars ex dictis in præcedente constat. Ibi enim vidimus innumeras propositiones categoricas de prædicato contingente passim à nobis ex terminis ipsis iudicari circa res, quæ passim cadunt sub experientiam nostram.

Secunda autem pars inde ostenditur: quia propositio conditionata de prædicato contingente nec potest iudicari ex terminis vi connexionis repperat inter subiectum, & prædicatum ex hypothese conditionis: quia nulla talis connexio datur, alioquin non esset prædicatum ex tali hypothese omnino contingens subiecto, vti supponimus. Nec potest iudicari ex terminis vi alicuius experientie, sub quam ea cadat. Quia nihil, prout conditionatè existens, potest sub experientiam cadere. Alius autem modus non est, quo possit aliqua propositio per se nota esse, vt constat ex dictis. Porro, nihil prout conditionatè existens posse sub experientiam cadere, imprimis à priori monstratur: quia potentie experientes nihil non existens absolute possunt percipere, cum à non existente absolute nequeant recipere species, quibus illud sunt percepturæ, vt constat: sed neque per species receptas ab existentibus absolute possunt percipere illa prout existentia tantum conditionatè: quia nec tales species illa sic valent representare, nec tales potentie actus ex parte obiecti conditionatos virtute talium specierum valent concipere, cum pro absolutis tantum dentur à natura obiectorum, vt etiam est notum. Deinde, id etiam ostenditur ab ipsa experientia: quia nemo hactenus expertus est quidpiam prout conditionatè existens præcisè, vt cunctis latè, superque compertum est, & manifestum.

Propositio 6.

294 Propositiones affirmatiuæ per se notæ de prædicato contingente de præsentè, aut de præterito possunt esse. De futuro verò nequaquam.

Quod possint esse de præsentè constat ex dictis *propositi. 4.* omnes enim propositiones per se notæ de prædicato contingente ibi commemoratæ de præsentè sunt. Quod autem possint etiam esse de præterito ipsa experientia manifestat. Passim enim per species memoratiuas in memoriâ assertuatas recordamur præteritorum; atque ita ex ipsis terminis iudicamus, tum nos illa antea cognouisse, quod omnino contingens fuit, tum etiam illa antea existisse, quod etiam fuit omnino contingens, quando illa ex eorum genere sunt, quæ tunc à nobis experimentaliter, atque adeo ex terminis ipsis cognita fuerunt. Species quippe memoratiua relicta ex cognitione præterita obiecti experimentaliter notæ, & cognitionem, & obiectum ipsum valet ex terminis notificare: quia vtriusque est species propria suo modo; à cognitione scilicet causatâ immediate, ab obiecto autem mediâ specie propria, quam ipsum impressit potentie experienti.

295 Quod dubitari hic potest est. An species memoratiuæ præteritorum, quæ antea non ex terminis ipsis; sed per discursum nouimus, siue eas fuerint contingentiæ, siue necessariæ, valeant ipsa notificare ex ipsis terminis vt præterita? Cui dubitationi respondeo primò, certum esse, tales species valere ex terminis notificare ipsas præteritas, & contingentes cognitiones, quarum species propriæ sunt. Vt minimum enim iudicamus ex ipsis terminis, nos tales cognitiones habuisse, *Pharus Scientiarum, Tom. II.*

cum primò in recordationem earum, & consequenter suorum obiectorum incidimus. Necessarium quippe est, vniuersaliter loquendo, vt primum iudicium, quod intellectus noster concepit in quouis negotio ex solis apprehensionibus terminorum propositionis iudicata nascatur, cum non præcesserit aliud iudicium, vnde illud tunc possit nasci, atque adeo, quod sit iudicium talis propositionis ex solis ipsius terminis, ac subinde, quod propositio ipsa sit per se nota. Secundo respondeo. Quando propositio per cognitionem præteritam iudicata non est per se ex solis suis terminis noscibilis, vt non potuit ex solis suis terminis; sed per aliud prius notum antea iudicio præterito iudicari, ita non posse postea iudicio memoratiuo iudicari ex solis suis terminis; sed tantum per aliud prius notum, siue hoc sit id ipsum, per quod antea fuit iudicata, siue sit, vti frequentius euenit, iudicium præteritum, quod ob connexionem saltem moralem, quam habet cum suo obiecto semel per se iudicatum fundamentum sufficiens præbet ad inferendum, & iudicandum ipsum obiectum. Sic dum obliti demonstrationis meminimus nos, propositionem aliquam antea demonstrasse, inde euidenter inferimus, eam esse veram: quia euidenter scimus per iudicium memoratiuum ex ipsis terminis conceptum, nos antea de illâ iudicium euidentè habuisse. Similiterque sæpe euenit in aliis casibus. Respondeo tertio: euenire item posse, sæpeque etiam fortasse de facto euenire, vt per iudicium memoratiuum citra discursum, atque adeo ex ipsis terminis iudicemus, propositionem antea cognitam, quæcunque ea sit, vt coniunctam cum iudicio eius præterito, tanquam cum quodam syncategoremate red-dente eam per se noscibilem, vti quoduis antecedens reddere quoduis consequens potest per se noscibile, si vt quoddam syncategorema coniungatur cum illo iuxta, iuxta doctrinam statuendam *propositi. 7.*

Iam verò nullam propositionem per se notam de prædicato contingente posse esse de futuro, quæ est vltima pars propositionis, inde monstratur: quia propositio de prædicato contingente aliunde quàm media experientia, vel præsentè, vel præterita per se nota esse nequit, vt constat ex dictis. Id autem, quod est futurum, quâ tale, sub experientiam cadere nequit, vt satis ex se est notum.

Propositio 7.

Propositio affirmatiua, quæ ex terminis categoricis non est per se nota, adiuncto aliquo syncategoremate, in per se notam transire potest.

Quod fiet, si subiecto propositionis aliàs non per se notæ, adiungatur syncategorema cum prædicato eius connexum immediate, propositio enim, quæ resultabit integrum subiectum habebit connexum immediate cum prædicato propter tale syncategorema inclusum in ipso, atque ita per se nota euadet, iuxta doctrinam statutam *propositi. 1. & 2.* sic propositio, in quâ passio mediata prædicatur de essentia, ac proinde non est per se nota iuxta *propositi. 3.* in per se notam transit, si passio immediata adiungatur, vt syncategorema subiecti. Et vniuersum omnis propositio aliàs mediata in immediatam transit, si termini omnes intermedij adiuncti subiecto syncategoremata sint eius.

Vt tamè doctrina hæc, quæ vniuersalis est & certa specialius, & clarius constet, ex aliâ latè exposita

P supra

supra disp. 2. q. 4. conſeſſar. 5. eſt ſupponendum. Quoties intellectus noſter per iudicium expreſſe, & formaliter affirmat actum obiectivum ſignificabilem per verbum (quod propoſitionis obiectivæ poſſimum prædicatum eſt) propterea connotantem terminos alios, ſive, propterea ſubſeſt illis, non poſſe non eum tacite ſimul, ſeu virtualiter affirmare terminos ipſos, quâ ratione ſunt connotati, nempe quoad eſſe eorum quidditativum, ſi connotantur, propterea in ſtatu quidditativo, aut quoad eſſe eorum exiſtentiale, ſi connotantur, propterea in ſtatu exiſtentiali. Quoties verò intellectus noſter eiſmodi actum negat expreſſe, & formaliter per iudicium, neceſſe non eſſe, quod neger tacite, ſeu virtualiter terminos connotatos per illum. Ratio conſpicua utriuſque eſt. Quia, ut actus habeat eſſe connotans alios terminos, evidenter eſt neceſſarium, quod & ipſi termini habeant eſſe connotatum per actum, ut verò actus non habeat eſſe connotans alios terminos evidenter non eſt neceſſe, quod & ipſi termini non habeant eſſe connotatum per actum, cum evidenter ſit ſufficiens, quod ſolus actus non habeat eſſe. Evidens quippe eſt, ut ſit totum, debere eſſe omnes omnes partes; ut verò deſit, ſufficere, quod deſit vna. Atque ita affirmatio expreſſa de actu propterea connotante alios terminos neceſſario eſt quoque affirmatio tacita ſaltem de ipſis terminis, cum tamen negatio expreſſa de actu, propterea connotante alios terminos, negatio adhuc tacita de ipſis terminis neceſſario non ſit.

299 Hinc ſequitur primò. Quoties ex parte ſubiecti, vel prædicati propoſitionis affirmatiue ponitur aliquod ſyncategorema, quod eo ipſo eſt connotatum actus obiectivi talis propoſitionis, non poſſe non per expreſſam affirmationem huiſmodi actus tacite ſimul ipſum ſyncategorema affirmari, quâ ratione per ipſum actum connotatum eſt. Atque adeò neutiquam poſſe intellectum tali propoſitioni aſſentiri, niſi habeat ſimul fundamenta ad affirmandum tum actum, tum ſyncategorema, propterea connotatum per ipſum; cum tamen, etſi ex parte ſubiecti, vel prædicati propoſitionis negatiue ponatur quodvis ſyncategorema, ut connotatum actus obiectivi per talem propoſitionem negatiopon non ſit, quod negatio talis actus expreſſa ſimul negatio ipſius ſyncategorematis ſit, & multò minùs, quod ſit affirmatio tacita eius, & conſequenter, neque ſit neceſſarium ad hoc ut intellectus neger talem propoſitionem, quod fundamentum vllum habeat ad negandum, vel affirmandum ſyncategorema, dum habeat ad negandum actum: Imò neque eger fundamento ad negandum determinatè actum, dum habeat ad negandum ſyncategorema, vel actum ſub diſiunctione; ſiquidem, quovis deficiente, deficeret actus, propterea connotans ſyncategorema, quod ſolum expoſcit iudicium negans dictam propoſitionem.

300 Vnde ſecundò ſequitur. Quod dictum eſt de ſyncategoremate poſito ex parte ſubiecti, vel prædicati propoſitionis, eodem modo habere locum in ipſo ſubiecto categorematico, ſive directo propoſitionis. Nam & hoc connotatur per actum ſignificabilem per verbum, in quem poſſimum tendit iudicium affirmativum, aut negativum, propterea latius etiam loco citato explicatum eſt.

301 Quæ cum ita ſint, iam pro re noſtrâ ſequitur tertio. Ad hoc ut propoſitio affirmatiua ſit per ſe nota ratione ſyncategorematis adiuncti ex parte ſubiecti, ipſum ſyncategorema omnino debere eſſe per ſe notum ſive noſcibile; alioquin non præbe-

bit propoſitio per ſe fundamentum ſufficiens ad iudicandum ipſam ex terminis; ſed foriſfecus erit querendum. Itaque, quia iudicium huius propoſitionis: *Homo admirativus eſt riſibilis* affirmans expreſſe, hominem eſſe riſibilem, tacite affirmat, hominem eſſe admirativum, ut ſit ex terminis iudicabilis non ſolum debet eſſe per ſe notum, admirativum eſſe riſibile: ſed etiam hominem eſſe admirativum. Similitérque, quia iudicium huius propoſitionis: *Cauſa ſumi exiſtentis exiſtit* expreſſe affirmat, cauſam ſumi exiſtere, ut tacite affirmet, exiſtere ſumum, ut ſit ex terminis iudicabilis, non ſolum debet eſſe per ſe notum, ſuppoſitâ exiſtentiâ ſumi, exiſtere eius cauſam; ſed etiam, exiſtere ipſum ſumum. Quod autem dictum eſt de ſyncategoremate ſubiecti directi eodem modo locum haberi in ipſo ſubiecto, conſentaneè ad doctrinam traditam num. præced. Atque ita, ut hæc propoſitio ex terminis iudicabilis ſit: *Ignis calefacit lignum*, tria per ſe nota eſſe debent, nempe *ignem exiſtere, lignum exiſtere, & calefactionem exiſtere*. Iudicium ſiquidem expreſſum de calefactione prove exiſtente, quo pacto ea duo extrema connotat, propterea exiſtentia, tacitum eorumdem extremorum propterea exiſtentium debet eſſe iudicium. Similitér, ut hæc propoſitio ſit ex terminis iudicabilis: *Homo eſt admirativus*, tria per ſe nota eſſe debent, nempe identitas inter hominem, & admirativum expreſſe iudicanda, quam ſignificat verbum *eſt*, & quidditas amborum extremorum iudicanda tacite, utpote connotata per ipſam identitatem. Eſt tamen diſcrimen inter propoſitiones pertinentes ad ſtatum quidditativum, & pertinentes ad exiſtentialem, quod in illis quidditas terminorum, quæ connotatur per actum ſemper eſt per ſe nota: quia nihil per ſe notius, quam vnumquodque eſſe id, quod ex ſuo conceptu eſt. In his verò exiſtentia terminorum, quæ connotatur per actum, non ſemper per ſe nota eſt; atque adeò hæc defectu ſolius notorietatis terminorum connotatorum per actum poſſunt non eſſe per ſe notæ; illæ verò ſecus.

Quartò ſequitur ex dictis. Quemvis diſcurſum noſtrum, præſertim ſimplicem, aut breuem ad iudicium ipſi æquivalens reduci poſſit. Id enim fiet, ſi antecedens diſcurſus iunctum conſequenti, ut quoddam eius ſyncategorema, integram propoſitionem cum illo componat, per vnum iudicium iudicabilem expreſſe affirmans actum ſignificabilem verbum, qui prædicatum poſſimum eſt conſequentis, & tacite ceteros terminos per talem actum connotatos. Exempli gratia, hoc iudicium: *Cauſa ſumi exiſtentis exiſtit* huic diſcurſui æquivalens eſt: *ſumum exiſtit: ergo cauſa eius exiſtit*: & hoc iudicium: *Homo admirativus eſt riſibilis* huic diſcurſui: *Homo eſt admirativus: ergo eſt riſibilis*. Dixi autem præſertim ſimplicem, aut breuem. Quia, ſi diſcurſus eſt complexus, & longus ob multitudinem illationum, ex quibus coaleſcit, etiam ſi ad vnam propoſitionem obiectivam reduci poſſit, ea tamen talis erit, quæ ob longitudinem, & multitudinem terminorum non facile ſub vnicum iudicium noſtrum cadere poſſit. Non tamen obſtabit, quominus poſſit, ſi diſcurſui complexo ex tribus, aut quatuor tantum, aut paulò pluribus ſimplicibus compoſito æquivalens ſit, ut hæc: *Dens habens eſſe à ſe æternum a parte antea, neceſſarius in exiſtendo, vnicus, & cæterorum tantum cauſa eſt*, huic diſcurſui complexo æquivalens: *Dens*

Deus est habens esse à se: ergo est æternus à parte æternæ: ergo est necessarius in existendo: ergo est unicuique: ergo est ceterorum entium causa.

303 Quinto sequitur. Ut propositio æquivalens discursui simplici sit per se nota, debere omnino antecedens discursus in ipsa pro syncategoremate positum per se notum esse, iuxta dicta *num. 301*. ut verò sit per se nota, quæ æquivaleret discursui complexo, debere per se notum esse antecedens primum, à quo erat exordiens discursus. & ultimum immediate connexum cum prædicato consequentis, quidquid sit de cæteris intermediis. Nam alioquin, non erit propositio eiusmodi antecedentibus ad formam syncategorematum reductis composita ex solis terminis sibi intrinsicè iudicabilis, ut constat ex dictis. Et hæc de propositionibus affirmatiuis, seu positivis dicta sunt. Quid verò circa negatiuas ex dictis etiam sit inferendum postea subiiciam, cum de illis speciatim sermo sit.

Propositio 8.

304 Inter propositiones affirmatiuas existenciales de prædicato necessario subiecto ex vi dumtaxat connexionis subiecti cum prædicato, & citra omnem experientiam multæ conditionatæ, seu hypotheticæ sunt per se notæ; absolutæ verò, seu categoricæ prorsus nullæ.

Ratio prioris partis propositionis conspicua est. Quia, ut intellectus ponat in hypothese quamlibet conditionem, nullo indiget fundamento, sit enim hypothesis per simplicem apprehensionem pro solo arbitraria voluntatis à nobis conceptibilem, ut est notissimum. Quoties autem ex hypothese semel facta, subiectum propositionis cum prædicato apparet immediate connexum, nihil desideratur, quominus talis propositio sub tali hypothese sit ex terminis iudicabilis. At multæ dantur propositiones existenciales huiusmodi, ut patet in his: *Si peccaverit homo, reus erit supplicij: Si extiterit productio, existet terminus productus: Si Petrus curveret, moveretur: Si Sol luceret, dies esset*, aliisque huiusmodi sexcentis. Ergo inter propositiones existenciales de prædicato necessario multæ per se notæ dantur conditionatæ, seu hypotheticæ. Quod erat probandum.

305 Posterioris autem partis propositionis non minus est manifesta ratio. Quam, ut exhibeam, suppono primò: nullam veritatem quiditativam cum aliquâ veritate existenciali connexam esse connectione immediatâ, & à nobis per se noscibili. Quia nulla veritas quiditativa cum aliquâ veritate existenciali creata connexa est vllâ connectione propter demonstravimus *disputatione 14. questione quarta*: Siquidem omnis veritas quiditativa est necessaria, & omnis existencialis creata est contingens, necessarium autem cum contingente connecti repugnat, ut est notum. Et connexio, quam cum existentiâ divinâ habet quiditas Dei, atque etiam quiditas aliarum rerum aut non est immediata, aut non est à nobis per se noscibilis pro statu præsentis ut *suo loco* ostendimus. Suppono secundo ex dictis nullam propositionem comparatione nostri per se notam esse, nisi, quæ, vel cadit sub experientiam nostram, vel habet subiectum connexum immediate cum prædicato connectione per se à nobis noscibili.

306 Quibus suppositis, formo iam sic rationem. Nulla est propositio affirmativa absoluta, seu categorica existencialis de prædicato necessario ad *Pharus Scientiarum Tom. II.*

creaturam pertinet, quæ non supponat, suum subiectum absolute existere: tum, quia actus absolute existens ex parte prædicati positus, & per verbum significatus, non potest non connotare suum subiectum, propterea absolute existens, ut constat: tum, quia subiectum nequit absolute esse, ut est, in tali propositione, connexum cum prædicato, propterea existente, nisi quoad suam absolutam existentiam; siquidem, quoad suam absolutam quiditatem esse connexum cum illo nequit, iuxta suppositionem primam. Ergo nulla eiusmodi propositio iudicari potest, quin tacite saltem iudicetur; subiectum eius absolute existere, iuxta doctrinam statutam *proposit. 7.* Hæc cetera. Pergo. At nequit citra experientiam iudicari per se, & ex terminis de subiecto, quod absolute existit: quia id esset iudicare ex terminis citra experientiam propositionem de prædicato contingente subiecto contra *proposit. 4.* Ergo nulla ex prædictis propositionibus ad creaturam spectans citra experientiam est ex terminis iudicabilis; sed neque propositio eiusmodi spectans ad Deum est à nobis ex terminis iudicabilis iuxta suppositionem primam. Ergo nulla prorsus talium propositionum citra experientiam est per se nota comparatione nostri. Quod erat probandum. Itaque, quamvis ignis naturaliter cum productione caloris connexus est, hæc propositio: *Ignis producit calorem* non est per se nota, nisi comparatione experientis, ignem existere. Et in cæteris pariter.

Et hæc quidem de propositionibus per se notis affirmatiuis, seu positivis hætenus dicta sunt. Superest modò, ut etiam de negatiuis speciatim dicamus.

Propositio 9.

Inter propositiones negatiuas cum conditionatæ, tum absolutas spectantes ad statum rerum quiditativum multæ sunt per se notæ.

Illæ omnes nimirum, quarum subiectum cum termino, quod de illo negatur, oppositionem immediatam intra ipsum statum quiditativum, atque, per se noscibilem habent, ut sunt ex absolutis: *Totum non est æquale sua parti: Peccatum non est dignum premio: Circulus non est triangulus*, & ceteræ huiusmodi. Ex conditionatis autem; *Si Angelus esset totum, non esset æquale sua parti: Si qua actio fuerit peccatum, non erit digna premio: Si qua figura fuerit circulus, non erit triangulus*, & similes. Dati autem huiusmodi negatiuas propositiones per se notas in omnibus scientiis agentibus de rebus, propterea in statu quiditativo, tum evidentes, tum probabiles, tum etiam interdum improbabiles, quæ eiusmodi scientiarum principia negatiua sunt, & ex se cunctis scientificis manifestum, & ex dictis *proposit. 1.* perspicuum est.

Perinde autem est, inspecto nostro modo concipiendi, subiectum dictarum propositionum esse immediate oppositum termino, qui de illo negatur, atque esse immediate connexum cum talis termini negatione, tanquam cum passione quadam negatiua sibi immediatâ, ita enim nos huiusmodi negationes solemus concipere, tametsi re ipsâ intra statum quiditativum tales negationes, seu veritates negatiuæ non dentur, ut dantur intra statum existenciam. Proindeque, cognoscentes intuitivè de rebus, propterea in statu quiditativo, iudicia negatiua (sicuti nos habemus) non habeant, sed

tantum de rebus, prout in statu existentiāli, vt ex doctrinā statuta *supra disp. 10. & 11.* satis est notum. Ob id potius dixi, tunc propositionem negatiuam per se notam esse, quando subiectum immediatē est oppositum termino de ipso negato, quā quando subiectum immediatē est connexum cum negatione talis termini: quia fundamentum reale ad talem propositionem iudicandam ex terminis illa potius oppositio est, quā ista connexio; siquidem illa oppositio re ipsa datur, secus ista connexio, nisi per quamdam solum æquivalentiam comparatione nostri. Recognosce insuper doctrinam traditam *disputatione nona questione tertia.*

- 310 Colligeque ex his, huiusmodi negatiuas propositiones per se notas ad eas reduci, quae de passionē immediatā subiecti sunt, iuxta dictā *propositione tertia*, non ad eas, quae sunt de prædicato essentiali, nisi fortasse nos aliquando de subiecto, prout negatione affecto, ipsam prædicemus negationem aut positiuē, aut negatiuē, vt, si dicas: *Totum cogens aequalitate cum sua parte ipsa caret, aut sua parti aequalē non est.* Tunc enim, iuxta nostrum concipiendi modum, talis propositio de prædicato essentiali erit.

Propositio 10.

- 311 Inter propositionis negatiuas spectantes ad statum existentiālem de negatione contingente subiecto multae absolutae, seu categoricae nobis sunt per se notae; hypotheticae verò nullae.

Quemadmodum enim, experientia positiua sufficiens fundamentum est ad affirmandum ex ipsis terminis apprehensis existere in eorum naturā absolutē id, quod sub experientiam cadit, iuxta dictā *propositione quarta & quinta*; ita ad negandum ex ipsis terminis apprehensis aliquid in eorum naturā existere, sufficiens fundamentum est nobis experientia negatiua, id est, non experiri id, quod, si existeret, citra omne dubium experiremur. Hoc pacto ex ipsis terminis apprehensis iudico nunc Papam in hoc cubiculo praesentem non esse: quia nullatenus experior eius praesentiam, experiturus citra dubium, si esset praesens. Et in ceteris pariter. Itaque, eo ipso, quod non experior id, quod experiret, si adesset, sufficiens fundamentum est, vt meus intellectus iudicet per species alienas, quas habet experientiarum similitudinem, tum me id nunc non experiri, tum id non adesse. Ex quo patet prima propositionis pars.

- 312 Secunda autem inde etiam probatur: quia sicut defectu experientiae positiuae non sunt ex terminis iudicabiles propositiones conditionatae affirmatiuae de prædicato contingente subiecto, vt dicta *propositione quinta* statutum est; ita pariter defectu experientiae negatiuae non sunt ex terminis iudicabiles veritates similes negatiuae. Experientia quippe negatiua tantum valet ad iudicandum, non adesse absolutē id, quod, si adesset absolutē, sub experientiam caderet, vt satis ex se est notum.

- 313 Vnde collige, propositiones negatiuas per se notas, de quibus nunc agimus, de praesente, & de praeterito, non verò de futuro esse posse, iuxta dictā de similibus affirmatiuis *propositione sexta*. Quia sicut se habet experientia tum praesens, tum praeterita ad iudicandum ex terminis existere, vel extitisse id, quod cadit nunc, aut antea cecidit sub experientiam, ita se habet experientia negatiua

tum praesens, tum praeterita ad iudicandum ex terminis, non existere, vel non extitisse id, quod nunc non cadit, aut antea non cecidit sub experientiam, casurum haud dubie, si existeret nunc, aut antea extitisset. De futuris autem, vt nulla est positiua experientia, ita neque est negatiua, prout requiritur ad iudicandum ex terminis ea fore, aut non fore, vt satis ex se est notum. Recognosce dicta circa *proposition. sextam* & huc proportionem applica.

Propositio 11.

Inter propositiones negatiuas existentiāles, de negatione necessaria subiecto ob oppositionem subiecti cum termino negato, multae non solum conditionatae, sed etiam absolutae sunt per se notae ex vi dictae oppositionis praecise citra experientiam omnem tam positiuam, quā negatiuam.

Et de propositionibus quidem huiusmodi conditionatis negatiuis eodem modo venit probanda propositio, ac de affirmatiuis similibus probata est propositio octaua. Nam sicut haec affirmatiua: *si extiterit ignis, calefaciet: Si homo peccauerit, dignus erit supplicio*, & similes, sunt per se notae iuxta dicta, ob connexionem per se noscibilem subiecti cum prædicato sub data hypothese; ita haec negatiuae: *si extiterit ignis, non frige faciet: Si homo peccauerit mortaliter, non habebit gratiam: Si non extiterit ignis, non calefaciet*, & similes, per se notae sunt ob oppositionem per se noscibilem subiecti cum negato termino sub data hypothese. Cuius rationem dedimus loco citato.

De propositionibus verò absolutis negatiuis inde de propositio probatur: Quia, quoties aliqua extrema ex sua naturā, ex suae conceptu obiecti in ordine ad existendum opposita sunt, atque adeo inepta, siue impotentia de suo ad existendum simul. talisque oppositio immediatā, & per se noscibilis est intra statum quiditatum, vt sapissime euenit, in promptu est ex solis terminis iudicare, talia extrema de facto non existere simul, cum sit per se notissimum, & valde evidens, de facto non existere simul, quae non possunt simul existere. Idem autem est iudicare, vnum eiusmodi extremorum non coexistere alteri, siue alteri non conuenire existentiāliter, prout propositiones negatiuae absolutae, de quibus agimus, ordinariē pra se ferunt. Illae igitur in eiusmodi casibus ex vi talis oppositionis praecise, & citra omnem experientiam per se notae sunt. Sic per se notum est, ignem non frige facere, & nolentem quidpiam non velle id ipsum: quia ignis frige factioni a se oriunda, & nolitio volitioni eiusdem obiecti, opponuntur in ordine ad existendum oppositione per se noscibili. Pariterque euenit passim in aliis huiusmodi.

In quo propositiones categoricae negatiuae, de quibus agimus, ab affirmatiuis eiusdem generis differunt. Ex illis enim nulla est per se nota citra experientiam, vt *propositione octaua* citata ostendimus, quantumuis termini eius connexionem per se noscibili connexi sint, cum tamen ex his multae sint tales, quae terminos habent oppositos oppositione per se noscibili. Cuius differiminis ratio conspicua est: quia connexio vnius termini cum alio in ordine ad existendum, tantum inducit ad affirmandam existentiam

secundi

secundi ex suppositione existentie primi, atque adeo ad affirmandum, secundum coexistere primo; cumque secundum coexistere primo affirmare absolute nequeat, quin tacite saltem affirmetur, existere primum, iuxta doctrinam statutam propos. 7. & primum existere citra experientiam affirmari non possit, iuxta *propos. 4.* conficitur, nullam huiusmodi propositionem affirmatiuam vi connexionis terminorum præcisè ex ipsis terminis citra experientiam affirmabilem esse. At oppositio vnius termini cum alio in ordine ad existendum per se inducit ad negandum, utrumque simul existere, atque adeo etiam ad negandum, secundum coexistere primo; cumque bene possit absolute negari, secundum coexistere primo, quin, adhuc tacite negetur, aut affirmetur, existere primum, iuxta doctrinam etiam statutam *propos. 7.* conficitur, eiusmodi propositiones negatiuas vi oppositionis terminorum præcisè citra omnem experientiam ex ipsis terminis esse negabiles, quando per se talis oppositio noscibilis est.

317 Cæterum: quia vi præcisè eiusmodi oppositionis per se noscibilis solum negari potest ex terminis coexistentia extremorum oppositorum; atque adeo, existentia tantum alterutrius eorum sub distinctione. Ad hoc ut vnius eorum determinatè existentia negetur, iam experientia erit necessaria, vel negatiua eiusdem, si illud sit ex genere eorum, quorum negatio est cognoscibilis per experientiam negatiuam; vel positua alterius eius determinatam existentiam notificans, inducensque vi oppositionis ad determinatè negandam existentiam alterius.

Propositio 12.

318 Omnis propositio per aliud nota, siue noscibilis, ad quemcumque statum pertineat, vi connexionis formalis, aut æquivalentis illius, tanquam antecedentis cum ipsa tanquam cum consequente est iudicabilis.

Quia omnis discursus humanus medio quo ex aliquo antecedente prius iudicato inferitur consequens, quale est omnis propositio nota per aliud, in connexionem, aut formalem, aut æquivalentem antecedentis cum consequente nititur, ut *disput. 2. q. 5.* & sæpe alias dictum est. Dico *formalem aut æquivalentem*: quia quando consequens est negatiuum, illatio eius ex antecedente sæpe non in reali connexionem antecedentis cum consequente; sed in reali oppositione antecedentis cum obiecto negato in consequente fundatur, iuxta ea, quæ dicebamus *propos. 9.* tunc scilicet, quando agitur de negationibus intra statum quiditatum præcisè, intra quem non dantur re ipsa, & formaliter veritates negatiue: tamen si positiue, quæ dantur, æquivalenter per negatiuas à nobis sæpe iudicantur, ut cum dicimus: *Homo non est lapis: lapis non est risibilis, &c.* De quo plura in locis ibi citatis. Itaque in omni discursu de consequente affirmatiuo, aut negatiuo existentiāli connexio formalis interuenit antecedentis cum consequente. In discursu tamen de consequente negatiuo quiditatio æquivalens duntaxat. Quod tamen satis est, ut absolute dicatur, ut inos sæpe diximus; & dicemus, omnem discursum humanum in connexionem antecedentis cum consequente fundari.

Pharus Scientiarum, Tom. II.

Confectaria præcedentis doctrinæ.

Confectarium 1.

Diuisio propositionis per se notæ, qua cum 319 sancto Thoma 1. p. quæst. 2. art. 1. plerique Theologi vtuntur, in per se notam secundum se, & per se notam quoad nos, si bene intelligatur, optima est, quidquid nonnulli contradicant.

Quod, ut ostendam noto primò, eam propositionem iure optimo dici per se notam secundum se, quæ ab aliquo intellectu per se immediate est cognoscibilis, seu iudicabilis. Propositio enim, quæ aptitudinem habet, ut per se immediate, siue ex ipsis terminis indicetur ab aliquo intellectu, quicumque ille sit, quasi à natura, atque adeo secundum se habet esse per se notam, seu noscibilem, tametsi à multis aliis intellectibus ob eorum imperfectionem ita nosci non possit. Secundò noto, prædictam diuisionem bifariam vsurpari posse. Primò ita vniuersè, ut diuisum omnem propositionem complectatur per se noscibilem, tam per proprias, quam per alienas species. Secundò minus vniuersaliter, ita ut diuisum solum claudat propositiones per se noscibiles per species alienas. Igitur, si priori modo accipiat, nulla omnino erit propositio, quæ non sit per se nota secundum se: quia nulla est, quæ per species proprias non sit per se, & immediate noscibilis, saltem supernaturaliter, respectu alicuius intellectus, ut ex *superius* dictis constat. Quoad nos verò præter per se notas per species prorsus alienas, duntaxat erunt per se notæ, quæ cadunt sub experientiam nostram; quodammodoque subinde noscibiles per proprias species respectu nostri dici possunt. Si verò posteriori modo accipiat, diuisio, illa propositiones erunt per se notæ secundum se, quæ sunt de subiecto immediate connexo cum prædicato, aut propriâ, & formali, aut æquivalente connexionem, iuxta *superius* dicta: quia tales propositiones de suo sunt per se noscibiles ab intellectu valente per se immediate penetrare talem connexionem, tametsi ab intellectu nostro pro statu præsentis ea penetrari, siue deprehendi non possit. Quoad nos verò erunt per se notæ illæ, quarum connexio immediata subiecti cum prædicato deprehensibilis à nobis, siue penetrabilis est, illæ verò neque quoad nos, neque secundum se erunt per se notæ, quarum subiectum cum prædicato non est immediate connexum, quia citra huiusmodi immediatam connexionem, & citra experientiam, à nullo intellectu per solas species alienas potest per se immediate vlla propositio cognosci, ut etiam constat ex dictis in superioribus. Ex quibus patet item ad ea, quæ contra dictam diuisionem ab Aduersariis solent opponi.

Confectarium 2.

320 Omnis scientia humana absoluta de rebus, ut absolute existentibus, quam Physicam dicimus, quâ parte affirmatiua est, à propositionibus de rebus singularibus sumit exordium, quâ parte verò est negatiua, à propositionibus tum de singularibus, tum de vniuersalibus rebus exordium suum potest desumere.

Quia propositiones affirmatiue per se notæ de rebus, prout absolute existentibus, quæ huiusmodi

scientiæ quâ parte affirmatiua est, sunt prima principia, alia autem non possunt ab aliis quæ sub experientiam cadunt iuxta dicta *propositio*. 4. Sub experientiam autem dumtaxat cadunt singularia, ut est notum. Ex propositionibus verò negativis per se notis de rebus, prout ad statum absolutum existentialem pertinentibus, quæ talis scientiæ quâ parte negatiua est, sunt prima principia, aliæ sunt, quæ solum cognosci possunt per experientiam negatiuam, quæ etiam de singularibus tantum est; aliæ, quæ aliunde vi oppositionis terminorum citra omnem experientiam sunt cognoscibiles, quæ propterea de vniuersalibus esse possunt; de factis quæ plerumque sunt, iuxta *propositionem decimam & undecimam*.

- 321 Porro propositiones sub experientiam cadentes, etsi de rebus singularibus sint, atque adeo absolute sint singulares, prædicata tamen, quæ de illis prædicant, ex vniuersalioribus de suo sunt, ut implurimum: quia hæc potius, quàm alia magis peculiariter deprehenduntur à nobis in illis mediâ experientiâ, ut aliasiam in *superioribus* notatum est. De re quippè visâ, aut per alium sensum sensâ promptè iudicamus, quod existit, quod potest existere, quod est magna, aut parua, quod est distincta ab aliis, & eis aut similis, aut dissimilis, aut æqualis, aut inæqualis &c. Quæ omnia ex prædicatis de suo, & ex se vniuersalioribus sunt; cum tamen de illa mediâ sola experientia eius non possumus iudicare alia specialiora, ut, quod habet talem, aut talem virtutem, istam, aut illam proprietatem nobis occultam &c.

Confectarium 3.

- 322 Longè plura ad negandum, quàm ad affirmandum res absolute existere, habemus principia.

Quia imprimis plura sunt, quæ non experimur, experturi, si adessent, quàm, quæ experimur, de pluribusque subinde ob experientiam negatiuam possumus existentiam negare, quàm affirmare obpositiuam. Præterea autem de pluribus aliis ob oppositionem, quam habent ex conceptu suo in ordine ad existendum, à nobis noscibilem, coexistentiam absolutam negare possumus, prout constat ex dictis.

Confectarium 4.

- 323 Omnis scientia humana tum conditionata, tum absoluta de rebus prout in statu quiditatio, quam Metaphysicam appellamus, principia habet ex se vniuersalia in connexionem, oppositionemve terminorum per se noscibili fundata. Eaque tum conditionata, tum absoluta.

Tales namque sunt propositiones per se notæ tum conditionatæ tum absolutæ, de rebus, prout in statu quiditatio. Quæ ex se communes sunt omnibus similem quiditatem, similemve conceptum obiectiuum habentibus, ex ipsisque terminis apprehensis innotescunt, ob connexionem, oppositionemve immediatam in ipsis terminis deprehensam, prout ex dictis etiam est notum.

Confectarium 5.

- 324 Scientia humana conditionata de rebus prout conditionatè existentibus, in aliquâ differentiâ temporis, quam etiam Physicam appellamus, partim principia habet intra ipsum statum conditio-

natum in connexionem, oppositionemve terminorum fundata citra omnem experientiam, partim nulla principia prima habet intra statum conditionatum, sed à principis absolutis cadentibus sub experientiam sumit exordium.

Etenim cum nulla propositio conditionata sub experientiam nostram cadere possit, iuxta *propositio*, 5. & 10. nulla utique propositio conditionata est à nobis cognoscibilis pro statu præsentis, nisi vi connexionis, oppositionisve, aut conditionis cum conditionato, aut, quod, in idem recidit, alterius obiecti connexi cum conditionato, ipsive oppositi ex hypothesi conditionis, siquidem aliter, quàm per experientiam, vel vi connexionis, oppositionisve terminorum nulla propositio obiectiua à nobis cognoscibilis, siue iudicabilis est, ut ex dictis in superioribus satis, superque constat. Connexio autem, aut oppositio conditionis, aut alterius obiecti cum conditionato ex hypothesi conditionis, duplex, quod ad rem attinet, est. Altera, quæ citra omnem experientiam, vel ex solis terminis apprehensis, vel per discursum à nobis assequibilis, siue cognoscibilis est. Altera, quæ nisi interueniente experientiâ, à nobis assequi, atque adeo cognosci nequit. Prioris generis est connexio, quam habet totum cum eo quod sit maius suâ parte, & quam habet peccatum cum dignitate pœnæ; aliæque huiusmodi. Similiter prioris generis est oppositio, quam habet totum cum eo quod sit æquale suæ parti, & quam habet peccatum cum dignitate præmij; & similes. Posterioris verò generis est connexio, quam habet ignis cum lumine, & quam habet magnes cum attractione ferri, & quam habet piper masticatum cum productione caloris, & cetera huius generis. Similiter posterioris generis est oppositio, quam habent calida cum frigidis, sicca cum humidis, alba cum nigris &c.

Igitur, scientia conditionata de rebus, prout conditionatè existentibus, fundata in connexionem, oppositionemve primi generis principia habet intra statum rerum quiditatio, atque adeo etiam intra statum ipsum conditionatum existentialem, independentia ab experientiâ: quia eo ipso, quod ex terminis apprehensis citra experientiam à nobis iudicabile est, totum de suo esse maius suâ parte, & peccatum de suo esse dignum pœnæ, ex terminis quoque apprehensis est iudicabile independentiter ab experientiâ, totum exiturum maius suâ parte, si extiterit, & exituram dignitatem pœnæ, si extiterit peccatum. Pariterque in similibus Scientia verò conditionata de rebus, prout conditionatè existentibus, fundata in connexionem, oppositionemve secundi generis nulla principia per se nota habet intra ipsum statum conditionatum: quia eiusmodi connexio, siue oppositio, cui subnititur, per se, & ex solis terminis nunquam est noscibilis nobis; sed semper mediâ absolutâ experientiâ venimus in notitiam eius. Inde enim scio absolutè, magnetem lapidem necessitate naturali esse attractiuum ferri, atque adeo fore ut illud attrahat, si ei applicetur: quia vidi, experimentalitèrque deprehendi, semper illud attrahere, quoties ei applicatur. Similiter, quia sæpè expertus sum calorem piperis masticari, & illud productiuum esse caloris, & fore ut producat, si masticetur, iudicare valeo. Et in cæteris pariter.

Confectarium 6.

Omnis scientia, siue notitia humana, humanitatis acquisibilis si sit Metaphysica vni connexioni oppositio

oppositione terminorum subnixæ est. Si verò sit Physica, tum experientia, tum connexioni, oppositione terminorum subnititur.

Quia, si sit Metaphysica, tam principia, quàm, quæ ex principiis inferuntur medio discursu, vi connexionis, oppositionisve terminorum à nobis iudicanda veniunt. Si autem sit Physica, omnia eius principia absoluta per experientiam innoscunt; conditionata verò, quæ habet, & cætera, quæ ex utrisque deducuntur discursu facto, vi connexionis, oppositionisve terminorum veniunt intelligenda, ut constat ex dictis. Ad Physicam autem reducitur saltem ex parte quævis notitia fidei humanitatis acquisibilis: quia principia fidei, quæ sunt aliena testimonia, aliter quàm mediâ experientia nobis innoscere nequeunt. Physicam autem appellamus vniuersalissimè sumptam, quæ de rebus iudicat, prout in statu existentiali, qualiter iudicatur de rebus cadentibus sub experientiam, iuxta dicenda latius infra disp. 21.

Confectarium 7.

327 Ars vniuersalis sciendi, proficiendique in omni humanâ scientiâ, siue notitiâ, eamque sine fine augendi, ac semper prorogandi, nouis quotidie veritatibus detectis, quæ latebant antea, ea vnicè erit, quæ modum, methodumque præscripserit, tum experiendi, tum terminorum connexiones, oppositionesque immediatas in omni materiâ inueniendi, siue deprehendendi.

Constat ex dictis. Cum enim, ut vidimus, nulla propositio obiectiua sit indicabilis, atque adeò scibilis à nobis, nisi, vel mediâ experientia, vel mediâ deprehensione connexionis, oppositionisve terminorum eius, & connexio, oppositioque terminorum mediata aliter, quàm deprehensis prius immediatis, quæ interueniunt, illamque componunt, deprehensibilis non sit, manifestè consequitur, eam Artem, quæ viam ostendit, & ianuam aperit vniuersalem, tum ad experientia capiendâ, tum ad connexiones, oppositionesque immediatas terminorum deprehendendas, seu inueniendas, vnicè Artem vniuersalem sciendi, scientiâque omnes (quæ sine fine augeri possunt, ut infra demonstratio) in infinitum augendi, ac semper propagandi esse. Quenam autem sit eiusmodi Ars, & qualis, disp. 23, exhibebo.

328 Sequebatur modò tractandum de propositionum fallaciis, seu deceptionibus, atque adeò de propositionibus fallacibus, seu deceptoriis. Sed de his commodius agemus infra disp. 20. q. 13.

DISPUTATIO XX.

De argumentationibus.

N hâc disp. de argumentatione correspondente humano discursui, de quæ eius speciebus tractandum nobis est. Et quoniam argumentationes obiectiua, & formales, hæcque tum mentales, tum vocales, aut prolata, aut scriptæ vicissim sibi lucem præstant, promiscuè ferè agemus de omnibus. Quemadmodum de terminis, & propositionibus tum obiectiuis, tum formalibus, usque, aut prolatis, aut scriptis

in duabus præcedentibus disputationibus actum à nobis est.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit argumentatio, & quotuplex?

Argumentatio est oratio, quæ aliquo antecedente enuntiato consequens aliquod inferitur enuntiatiuè. Accipio enim argumentationem vniuersè pro oratione correspondente discursui humano strictè sumpto, ipsumque etiam complectente. Discursus autem humanus strictè sumptus, nimirum illatiuus, ea operatio mentalis est, quæ ex vnâ; vel pluribus veritatibus cognitis, seu per iudicium deprehensis ad aliam cognoscendam, seu iudicandam intellectus noster transcurrit, ductus connexione: quâ videt id, quod prius iudicat (& antecedens appellatur) cum eo, quod ex illo inferit (& consequens dicitur) connecti, prout supra disput. 2. quæst. 2. diuis. 1. rursus quæst. 5. dictum à nobis, & latius explicatum est. Itaque argumentatio mentalis formalis ipse dictus discursus est, vocalis autem, & scripta oratio illi correspondens vocalis, & scripta. Omnesque tres comprehendit definitio proposita. Per quam venit intelligendum, argumentationem formalem in vniuersum eam orationem esse, per quam aliquod obiectum iudicabile, aut simplex, aut ex pluribus seorsim indicabilibus complexum prius affirmatur, aut negatur, aut partim affirmatur partim negatur, indeque transitur ad aliud pariter affirmandum, siue negandum propter connexionem repetam in in priore cum posteriore, indicante illam particulâ aliqua illatiuâ, ut: *Petrus currit: ergo mouetur: Omnis homo est animal: aliquod risibile est homo: ergo aliquod risibile est animal. Ignis est iuxta lignum: ergo ignis producit, & lignum recipit calorem.* Vnde patet, argumentationem formalem orationem quandam esse complexam, siue compositam ex pluribus propositionibus formalibus subordinatis, & quodammodo copulatis per particulam illatiuam ergo, vel similem, vel pluribus agentes de discursu, qui argumentatio mentalis est, locis citatis explicuimus. Quæ ad rem videnda, & suâ proportionem seruata, sunt applicanda. Ex quibus apparet, quid sit argumentatio obiectiua, cum aliud non sit ab obiecto argumentationis formalis.

Iam verò argumentatio sumpta vniuersè tot modis venit imprimis diuidenda, quot disp. 2. q. 2. citata diuis. 8. diuisus est à nobis discursus. Quocirca, primò penes diuersitatem antecedentis, & consequentis simplicis, complexi, positiui, negatiui, & mixti in 25. membra est diuidenda argumentatio, sicut ibi discursus. Rursusque quoduis eorum in alia quinque penes diuersitatem connexionis antecedentis cum consequente Metaphysicæ, Physicæ, & Moralis in supremo, medio, & infimo gradu.

Secundò argumentatio de antecedente complexa, aut est de antecedente, cuius partes indiuisim connectuntur cum consequente, aut de antecedente, cuius partes connectuntur diuisim. Quæ differentia valde est notanda, ut latius ibid. diximus circa discursum.

Tertiò argumentatio sumpta vniuersè alia cuius est, alia obscura. Idque aut ex parte antecedentis